

Sámediggi
Sámedigge
Sámiediggie
Saemiedigkie

SAMETINGETS STRATEGI FÖR INTERNATIONELLT ARBETE OCH SAMARBETE

Version 2020-02-03

Antagen av Sametinget	Styrelsen 2020-01-22 Plenum
Diarienummer	
Ansvarig	Sametingets styrelse
Utarbetat av	Stab
Dokumenttyp	Strategi
Gäller	Tillsvidare

Innehållsförteckning

1.	INLEDNING	5
1.1.	Syfte	5
1.2.	Utgångspunkter och övergripande mål	5
1.3.	Strategisk inriktning	7
1.4.	Avgränsningar och inledande anmärkningar	8
1.5.	Om markanvändning och markrättigheter	8
1.6.	Läsanvisningar	9
2.	MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER	10
2.1.	Centrala instrument och granskningen av deras efterlevnad	10
2.2.	Sametingets arbete för mänskliga rättigheter	12
3.	PRIORITERADE TEMATISKA FRÅGOR	14
3.1.	Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen	14
3.2.	Biologisk mångfald	15
3.3.	Klimat	17
3.4.	Repatriering av föremål och kvarlevor	20
3.5.	Kulturarv och immaterialrätt	21
3.6.	Samiska språk	23
4.	SAMETINGETS SAMARBETE MED ANDRA AKTÖRER	25
4.1.	Samiskt Parlamentariskt Råd	25
4.2.	Samerådet	25
4.3.	Utveckling av samiskt samarbete	26
4.4.	Samarbete med regeringen	26
4.5.	Europeiska Unionen	27
4.6.	Arktiska rådet	28
4.7.	Barentssamarbetet	29
4.8.	Nordiska rådet och ministerrådet	29
5.	KAPACITETSBYGGANDE OCH KONTINUITET	31
5.1.	Utökade resurser och rutiner för kontinuitet	31
5.2.	Utbildning och informations spridning	31
5.3.	Stärkande av samiska institutioner och ökad delaktighet av unga	32

1. INLEDNING

Sametinget, liksom andra folkvalda församlingar, regeringar, nationer och stater behöver dokument som sätter upp ramarna för "utrikespolitiken": mål och prioriteringar för mellanstatligt, bilateralt och multilateralt samarbete och internationella relationer.

Även om det är regeringen, i egenskap av fördragsslutande stat och part, som bär ansvaret för att genomföra de internationella åtaganden och instrument man undertecknat har Sametinget en viktig roll i detta arbete genom sitt mandat och ansvar gentemot det samiska folket att bevaka, ta tillvara och företräda samiska intressen.

För att säkerställa ett långsiktigt kontinuerligt arbete och samarbete på internationell nivå har Sametinget tagit fram denna strategi. Eftersom världen är föränderlig ska strategin förstås som ett levande dokument som ses över regelbundet och uppdateras vid behov. Strategin ska förstås och läsas tillsammans med Sametingets övriga styrdokument.

1.1. Syfte

Strategin är en vägledning med syfte att strukturera och sätta upp ramarna för Sametingets internationella arbete och samarbete. Strategin utgår från övergripande mål som reflekterar Sametingets långsiktiga strävanden att förbättra och stärka situationen för det samiska folket och deras rättigheter.

I strategin identifieras och beskrivs Sametingets arbete med prioriterade tematiska arbetsområden.

1.2. Utgångspunkter och övergripande mål

Utgångspunkterna för denna strategi och Sametingets internationella arbete är att Sametinget och det samiska folket har viktiga erfarenheter och kunskap som kan främja en positiv hållbar utveckling och bidra till lösningar inför de globala utmaningar världen står inför. Samtidigt kan den internationella rätten och det internationella samfundet bidra till full respekt för och genomförande av det samiska folkets rättigheter, intressen och strävanden på nationell, regional och lokal nivå.

Allt internationellt arbete utgår ifrån ett rättighetsperspektiv där mänskliga rättigheter i allmänhet och urfolks rättigheter i synnerhet är i fokus. Vi anlägger ett holistiskt, tvärsektorielt perspektiv på de frågor vi arbetar med och ser tydliga kopplingar mellan global, nationell, regional och lokal nivå, mellan de samiska markerna, språk, kultur, natur och miljö. Vårt arbete ska vara förankrat i Sápmi, i samiska värderingar och den traditionella kunskapen.

Sametingets strävan, som genomsyrar all verksamhet, på såväl nationell som regional och internationell nivå är självbestämmande för det samiska folket. Självbestämmande innebär att fatta egna beslut i och utöva inflytande över sociala, språkliga, kulturella, ekonomiska och politiska frågor som berör det samiska folket. Det innebär reell möjlighet att utöva inflytande över internationella besluts- och förhandlingsprocesser utifrån det samiska folkets rättigheter, intressen och önskningsar samt att självständigt avgöra på vilket sätt internationella överenskommelser och beslut genomförs på ett sätt som gynnar det samiska folket. Självbestämmande innebär även självrepresentation i nationella, regionala och internationella sammanhang. Det vill säga att Sametinget, i egenskap av folkvald representant för det samiska folket kan företräda det samiska folket i internationella sammanhang.¹

Sametinget vill arbeta aktivt på nationell och internationell nivå genom partnerskap och samarbete. Vi antar ett inkluderande förhållningssätt där jämställdhet, ungas och andras perspektiv beaktas genomsyrar Sametingets arbete. Civilsamhällets medverkan och engagemang är en viktig grundsten i ett demokratiskt samhälle, inte minst utifrån det samiska samhällets traditionella lokala grundstruktur.

Sametinget har följande övergripande mål för sitt internationella arbete. Dessa mål reflekterar långsiktiga strävanden att förbättra och stärka situationen för det samiska folket och deras rättigheter.

- Självbestämmande i frågor som berör det samiska folket, inklusive möjlighet för Sametinget att fullt ut kunna företräda det samiska folket i internationella sammanhang och betraktas som en samarbetspartner för urfolk, stater och andra aktörer.
- Erkännande av och respekt för det samiska folkets rättigheter, inklusive genomförande av Sveriges internationella åtaganden gentemot det samiska folket samerna och andra urfolk.
- Synliggörande av och respekt för det samiska folket i Sveriges, EU:s och andra internationella, multilaterala samarbetsorgans arbete.
- Starkt samiskt samarbete inom Samiskt Parlamentariskt Råd och med Samerådet samt med andra institutioner som företräder urfolk i Arktis och resten av världen.
- Samarbete och partnerskap med stater och internationella organisationer utifrån ömsesidig respekt.

¹ Det kan noteras att det finns andra samiska institutioner som också representerar och företräder samerna och samiska frågor i internationella sammanhang. Strategin berör endast Sametingets arbete i denna roll.

1.3. Strategisk inriktning

Genom omvärldsbevakning och omvärldsanalys följer Sametinget prioriterade frågor som berör det samiska folket och deras rättigheter (se kapitel 3). Med kunskap om externa omvärldsfaktorer såsom geopolitiskt läge, ekonomisk utveckling, ideologiska strömningar och utveckling av internationell rätt och mänskliga rättigheter har Sametinget en stadig grund att stå på i all sin verksamhet. På detta sätt får Sametinget verktyg för att driva på positiv förändring och genomförande av internationella åtaganden på nationell nivå .

Genom aktivt deltagande i relevanta processer och forum kan Sametinget bidra med erfarenheter, kunskap och lösningar kring gemensamma globala utmaningar. Sametinget spelar, tillsammans med andra samiska aktörer, en viktig roll för omvärldens kännedom om samernas situation i Sápmi, Sverige och EU samt efterlevnaden av internationella skyldigheter och åtaganden. Sametinget kan genom sin internationella närvaro synliggöra och uppmärksamma viktiga frågor för det samiska samhället. Genom att vara närvarande och delta aktivt i olika internationella forum möjliggörs även Sametingets partnerskap och tätare samarbete med urfolk och andra aktörer.

[Infogas bild som visar korrelation mellan internationella och nationella processer]

1.4. Avgränsningar och inledande anmärkningar

I kapitel 2 om mänskliga rättigheter har avgränsningar gjorts kring de instrument, processer och forum som tas upp. Bland annat har instrument av mer vägledande karaktär utelämnats. Det är ändå värt att nämna FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter och det årliga forum, med samma namn där staters ansvar för att främja mänskliga rättigheter inom området diskuteras.

Det finns flera tematiska frågor som Sametinget identifierar som betydelsefulla men som inte ryms i denna strategi (kapitel 3). En sådan fråga handlar om matproduktion, matsäkerhet och matsuveränitet och det arbete som genomförs under FN:s organ för livsmedelssäkerhet, jordbruk, landsbygdsutveckling, fiske och skogsbruk (Food and Agriculture Organisation, FAO). Att dessa frågor inte finns med i denna strategi hindrar inte att Sametinget arbetar med frågan.

Likaså finns det samarbeten och plattformar som Sametinget deltar i men som inte fått rum i kapitel 4. Två exempel är Nordiskt Ämbetsmannaråd och Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD).

1.5. Om markanvändning och markrättigheter

Sametingets uppdrag enligt sametingslagen är att medverka i samhällsplaneringen och bevaka att samiska behov beaktas vid utnyttjande av mark och vatten. Ett av Sametingets stora verksamhetsområden rör markanvändning och samiska markrättigheter.

Eftersom allt internationellt arbete som beskrivs i denna strategi utgår från ett rättighetsperspektiv gäller detta även de samiska markrättigheterna, såsom de bland annat kommer till uttryck i urfolksdeklarationen.

Markanvändningsfrågorna finns integrerade i Sametingets arbete med de globala hållbarhetsmålen, konventionen om biologisk mångfald, klimatkonventionen, språk, immateriellt kulturarv. De finns integrerade i arbetet med erkännande och genomförande av samiska rättigheter, samiskt självbestämmande och principen om fritt på förhand informeratsamtycke (FPIC).

I Sametingets internationella arbete, och följaktligen i denna strategi behandlas markanvändning och det samiska folkets rätt till sina marker därför inte som en särskild tematisk fråga utan som en tvärgående fråga.

1.6. Läsanvisningar

Strategin inleder med ett kapitel om mänskliga rättigheter och relevanta instrument och processer som genomsyrar och lägger grunderna för allt internationellt arbete och samarbete inom Sametinget och som är centrala för att uppnå de övergripande målen.

Därefter följer ett kapitel med prioriterade tematiska frågor som Sametinget arbetar med. Kapitlet beskriver frågornas relevans för Sametingets verksamhet och identifierar tematiska mål och övergripande insatser för Sametinget att organisera arbetet utifrån.

Därpå följer ett kapitel om Sametingets samarbete med olika samiska, regionala och internationella institutioner inklusive samt deltagande i nätverk och plattformar. I denna del lyfts behov av insatser för att formalisera eller stärka Sametingets samarbete med de olika aktörerna.

Strategins sista kapitel handlar om kompetenshöjande insatser, spridning av information kring samiska rättigheter och internationella frågor och säkerställande av kontinuitet i det internationella arbetet. Avsnittet omfattar insatser för stärkt kapacitet och ökad kunskap hos Sametingets ledamöter och anställda, det samiska folket samt riksdag, regering, myndigheter och den svenska allmänheten.

I dokumentet förekommer engelska namn, beteckningar och förkortningar på organisationer, instrument och processer.

[infogas lista med ordförklaringar och förkortningar]

2. MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

De mänskliga rättigheter som fastslås i internationella instrument är universella och gäller för alla och envar. De konstaterar att alla människor, oavsett land, kultur och sammanhang, är födda fria och lika i värde och rättigheter. De mänskliga rättigheterna som omfattar urfolks rättigheter utgör grundvalen för Sametingets internationella arbete utifrån de tematiska frågorna som beskrivs i följande kapitel.

I Sverige är det regeringen som är ytterst ansvarig för att de mänskliga rättigheterna efterlevs, vilket görs bl.a. genom lagstiftningsåtgärder och uppdrag till olika myndigheter. Regeringen rapporterar regelbundet om sin efterlevnad till de olika internationella organ som ansvarar för respektive instrument och dess uppföljning.

2.1. Centrala instrument och granskningen av deras efterlevnad

Instrument om mänskliga rättigheter finns på både global och regional nivå och kan vara av olika bindande karaktär. Sametinget arbetar huvudsakligen utifrån FN:s och Europarådets instrument (som samlingsbegrepp används hädanefter MR-instrument). För samtliga instrument finns, inom både FN och Europarådet olika regelbundet återkommande mekanismer och processer för att följa upp staters efterlevnad och genomförande av de respektive instrument de åtagit sig att uppfylla.

Inom FN-systemet är FN:s råd för mänskliga rättigheter, MR-rådet² som har det övergripande ansvaret. Inte minst genom den allmänna granskningen Universal Periodic Review (UPR) som är en omfattande granskning av staters efterlevnad av alla mänskliga rättigheter och instrument de är bundna av. Därutöver finns FN:s konventionskommittéer (treaty bodies) som granskar efterlevnaden av de tematiska konventionerna (se nedan) och tar fram vägledning och praxis kring hur innehållet i de olika konventionerna ska förstås och tillämpas. I samband med granskningsprocesserna lämnas den granskande staten rekommendationer för hur genomförandet bör förändras och förbättras.

Det finns övergripande instrument till skydd för mänskliga rättigheter. **FN:s Allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna** och **Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna** (EKMR) är två centrala instrument som innehåller allmänna förklaringar om mänskliga rättigheter.³

Sametingets arbete utgår från de instrument som specifikt behandlar olika kategorier av mänskliga rättigheter som Sverige är bundet av. Inom FN-systemet kallas dessa för tematiska konventioner. Några exempel är

² På engelska: Human Rights Council (HRC). MR-rådet ansvarar för att stärka och främja mänskliga rättigheter och för att granska staternas efterlevnad av olika MR-instrument. MR-rådet tar också upp fall av överträdelser mot mänskliga rättigheter som enskilda eller organisationer anmäler till rådet.

³ Även FN-stadgan innehåller viktiga skrivningar som relaterar till mänskliga rättigheter.

- Skydd mot diskriminering och rasism (ICERD)
- Medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR)
- Sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter (ICSECR)
- Kvinnors rättigheter (ICEDAW)
- Barns rättigheter (ICRC)

De instrument som specifikt rör urfolks rättigheter som Sametinget arbetar med är **Urfolksdeklarationen (UNDRIP)**⁴ och **ILO 169**.⁵ Eftersom ILO 169 ännu inte ratificerats av Sverige arbetar Sametinget aktivt för en ratificering.⁶ Urfolksfrågor och urfolksdeklarationens genomförande bevakas och behandlas i en rad forum och processer där Sametinget är delaktig. Som exempel kan nämnas

- FN:s permanenta forum för urfolksfrågor (UNPFII)⁷
- FN:s expertmekanism för urfolks rättigheter (EMRIP)⁸
- FN:s specialrapportör för urfolks rättigheter⁹

Framför allt UNPFII och EMRIP utgör viktiga plattformar för Sametingets omvärldsbevakning där det finns möjlighet att följa den internationella rättsutvecklingen, att utbyta information och erfarenheter med andra urfolk, stater och organisationer och informera om utvecklingen i Sápmi. Diskussioner och slutresultat från dessa forum (rapporter, rekommendationer, resolutioner etc.) utgör viktiga underlag och verktyg för Sametingets arbete gentemot Sverige på nationell nivå.

Av central betydelse är även **Europarådets konvention om skydd för minoriteter** som omfattar bestämmelser om skydd och stöd för minoriteters språk, traditioner, kulturarv och religion.

⁴ United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples

⁵ Indigenous and Tribal Peoples Convention No 169.

⁶ Frågan har utretts och behandlats av riksdagen vid flera tillfällen. Sametinget har den 14 juni 2019 hemställt till regeringen att ILO 169 ratificeras samt att en tydlig tidsplan för processen tas fram och att regeringen involverar det samiska folket i processen.

⁷ UN Permanent Forum for Indigenous Issues

⁸ Expert Mechanism on the Rights of Indigenous Peoples

⁹ UN Special Rapporteur on the Rights of Indigenous Peoples

2.2. Sametingets arbete för mänskliga rättigheter

Granskning och uppföljning av Sveriges efterlevnad av olika MR-instrument är centrala aktiviteter i Sametingets internationella arbete. Sametinget bevakar regeringens rapportering till de olika granskningsmekanismerna inom FN och Europarådet och författar även egna alternativa rapporter (s.k. skuggrapporter) där Sametinget presenterar sin bild av hur Sverige efterlever sina åtaganden vad gäller mänskliga rättigheter och lämnar synpunkter på vilka rekommendationer som granskningsmekanismerna bör lämna. Där det är möjligt deltar Sametinget vid granskningssessionerna. Sametinget följer upp, internt och i nära samarbete med regeringen, rekommendationer som lämnats av granskningsmekanismerna och arbetar för att regeringen genomför relevanta rekommendationer som berör samiska frågor.

Världskonferensen för urfolk och slutdokumentet

I september 2014 hölls ett högnivåmöte i FN:s generalförsamling under titeln *World Conference on Indigenous Peoples* med syfte att dela erfarenheter kring genomförandet av urfolks rättigheter enligt urfolksdeklarationen. Mötet resulterade i ett handlingsfokuserat slutdokument (outcome document) som antagits som resolution av generalförsamlingen. I resolutionen uttrycker FN:s medlemsstater stöd för urfolksdeklarationen och förbinder sig att genomföra en rad åtaganden gentemot urfolk för att stärka deras rättigheter. Bland annat att upprätta nationella handlingsplaner eller strategier för urfolksdeklarationens genomförande. Slutdokumentet följs bl.a. upp årligen vid permanent forum och är ett viktigt referensdokument i frågor om staters skyldigheter gentemot urfolk utifrån urfolksdeklarationen.

De rapporter, vägledningar och rättspraxis som tas fram av internationella organ använder Sametinget i sin verksamhet som verktyg för att driva på erkännandet av och genomförandet av samiska rättigheter. Sametinget arbetar för att sametingslagen och annan lagstiftning speglar och är förenlig med innehållet i de olika MR-instrumenten och urfolksdeklarationen. En del i detta arbete är att, i partnerskap med regeringen, ta fram en nationell handlingsplan för urfolksdeklarationens genomförande utifrån Världskonferensens slutdokument (se faktaruta).

FN:s generalförsamling har år 2017 antagit en resolution om att främja deltagandet av urfolks representanter och institutioner i FN-systemet.¹⁰ Enligt resolutionen ska FN:s generalsekreterare, med stöd från FN:s medlemsstater och relevanta FN-organ, hålla regionala konsultationer innan permanent forums 19:e session (2020). Generalsekreteraren ska rapportera resultaten av konsultationerna och andra inspel från urfolk till generalförsamlingen vid sin 74:e session (september 2019). Därutöver ska generalförsamlingens ordförande organisera och leda *informal interactive hearings* under generalförsamlingens 72:a, 73:e och 74:e sessioner och i anslutning till permanent forums sessioner.

Inom ramen för samarbetet inom Samiskt Parlamentariskt Råd arbetar Sametinget för ett stärkt deltagande för urfolk inom FN-systemet. Målsättningen med detta arbete är att urfolksinstitutioner ska kunna representera sitt/sina folk och ta tillvara deras intressen och rättigheter på lika villkor som stater.

Stärkt deltagande av urfolk inom FN-systemet

I nuläget har urfolk inte möjlighet att delta i olika möten inom FN-systemet. Detta gäller även möten under FN:s MR-råd och FN:s generalförsamling. Undantaget är s.k. icke-statliga organisationer (*Non-governmental organizations – NGO*).

¹⁰ Enhancing the participation of indigenous peoples' representatives and institutions in meetings of relevant United Nations bodies on issues affecting them (A/RES/71/321)

3. PRIORITERADE TEMATISKA FRÅGOR

Sametingets internationella arbete speglar Sametingets olika verksamhetsområden och delas upp i olika tematiska frågor. Varje tematisk fråga introduceras med en kort inledning om frågans koppling till och betydelse för Sametingets verksamhet. Därefter anges tematiska mål som Sametinget vill uppnå med arbetet i denna fråga samt hur Sametinget arbetar för att nå målen.

3.1. Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen

Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling (Sustainable Development Goals - SDG's) antogs av FN:s generalförsamling år 2015.¹¹ Syftet är att fram till år 2030 uppnå en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar utveckling världen över. Agendan består av 17 mål och 169 delmål som medlemsländerna åtagit sig att uppfylla på global och nationell nivå. För att följa upp arbetet har FN tagit fram 230 globala indikatorer.

Internationellt genomförande

Arbetet följs upp årligen vid ett högnivåmöte High Level Political Forum (HLPF). Vid mötet sker en tematisk granskning av utvalda mål i tillägg till vissa mål som alltid granskas. Det sker också en frivillig rapportering (voluntary review) där olika stater kan presentera sitt nationella genomförande av målen. För urfolk finns forumet Indigenous Peoples Major Group (IPMG) som följer genomförandet av hållbarhetsmålen ur ett urfolksperspektiv.

Nationellt genomförande

För Sveriges internationella arbete med Agenda 2030 ansvarar biståndsmministern. För det nationella arbetet ansvarar vice statsminister. I juli 2018 antog regeringen en första handlingsplan för nationellt genomförande. I mars 2019 presenterade Agenda 2030-delegationen ett slutbetänkande med föreslag kring åtgärder för Sveriges fortsatta arbete. Flera myndigheter har i sina regleringsbrev ett återrapporteringskrav om att redogöra för i vilken utsträckning verksamheten bidrar till att uppnå målen i Agenda 2030.

Sametingets arbete

Sametingets målsättningar med arbetet är att:

- de hållbarhetsmål som berör Sametingets verksamhet är uppfyllda
- samiska perspektiv, behov och värderingar är synliggjorda och inkluderas i Sveriges genomförande av Agenda 2030 på internationell, nationell, regional och lokal nivå
- regeringens och andra aktörers genomförandearbete respekterar samiska rättigheter och intressen

¹¹ A/RES/70/1

Sametingets övergripande insatser för ovanstående målsättningar är att:

- **Ta fram samisk handlingsplan**

Sametinget tar fram en intern strategi och handlingsplan för sitt arbete med Agenda 2030 och hållbarhetsmålen där det framgår hur Sametinget kan bidra till genomförandet av Agenda 2030 samt hur hållbarhetsmålen kan användas för att stärka samiska intressen, näringar och kultur.

- **Delta i nationellt genomförandearbete**

Sametinget arbetar aktivt för att samiska perspektiv, behov, rättigheter och bidrag inkluderas och omfattas av regeringens genomförande av Agenda 2030 och hållbarhetsmålen, inklusive regeringens handlingsplan(er).

Sametinget informerar regeringen om hur Sametingets arbete och aktiviteter stärker det svenska genomförandet så att detta bl.a. synliggörs i Sveriges rapportering till FN och HLPPF.

- **Bevaka och delta i det internationella genomförandearbetet**

Sametinget bevakar det internationella genomförandearbetet och deltar vid behov i urfolkens major group, på HLPPF och andra relevanta internationella möten.

3.2. Biologisk mångfald

Sametingets internationella arbete med biologisk mångfald handlar huvudsakligen om konventionen om biologisk mångfald (CBD). Konventionen har som övergripande mål att bevara biologisk mångfald, att nyttja dess beståndsdelar på ett hållbart sätt samt att rättvist fördela den nytta som uppstår vid nyttjandet av genetiska resurser. Ur ett samiskt perspektiv är framför allt artikel 8(j) om traditionell kunskap och artikel 10(c) om sedvanebruk viktiga.

Arbetet under CBD överlappar en rad frågor inom Sametingets verksamhetsområde såsom frågor om områdesskydd (inrättande och förvaltning av naturreservat och nationalparker) utpekande och bevakning av riksintressen, upprätthållande av grön infrastruktur och ekosystemtjänster, skydd av samiska kulturmiljöer.

Av särskild vikt är även kopplingen till Sametingets arbete för att skydda samiska markrättigheter, samiska näringar, livsmedelsproduktion och matsäkerhet samt för att öka Sametingets inflytande över samhällsplanering och markanvändning.

Internationellt genomförande

Konventionens högsta beslutande organ är partsmötet (Conference of Parties) som sammanträder vartannat år. Därutöver finns undergrupper (subsidiary bodies) som ansvarar

för tekniska frågor och genomförande¹² och grupper som behandlar olika tematiska frågor. Sametingets arbete med CBD utgår främst från den arbetsgrupp som behandlar urfolksfrågor och frågor relaterade till arktiklarna 8(j) och 10(c).¹³ Sametinget har föreslagit till regeringen att Sametinget ska bli nationell fokalpunkt för 8(j)-frågorna med samisk anknytning.

Konventionens arbete utgår från en strategisk plan och mål. Förhandlingar kring ett nytt ramverk och nya mål för det framtida arbetet under konventionen pågår och förväntas träda i kraft från och med år 2021. (post-2020 framework) förhandlas fram av parterna och beslutas på COP15 i Kina 2020. Processen löper parallellt med framtagande av ny struktur och arbete för arbetsgrupp 8(j) (se nedan).

Nationellt genomförande

Det nationella genomförandearbetet av CBD sker genom s.k. *National Biodiversity Strategic Action Plans* (NBSAP) som följs upp globalt genom återkommande rapportering. Enligt regeringens strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster från 2014¹⁴ sker Sveriges nationella genomförande genom miljömålssystemet. Sametinget har i nuläget inget formellt ansvar i miljömålssystemet men har tillskrivit om regeringen att tilldelas en formell roll. I nuläget är Sametinget främst delaktig i genomförande och uppföljning av målet *Storslagen fjällmiljö*.

Sametingets arbete

Sametingets målsättningar med arbetet är att:

- Sametinget har inflytande över Sveriges internationella arbete och nationella genomförande av CBD
- de beslut som fattats av partsmötet och andra organ under CBD som rör urfolk och traditionell kunskap är genomförda i Sverige
- Sametinget är fokalpunkt för 8(j)-frågor i Sverige
- det samisk traditionell kunskap och dess betydelse för bevarandet och det hållbara nyttjande av biologisk mångfald respekteras

Urfolkscaucus

För att samordna urfolks arbete under konventionen finns ett urfolkscaucus – International Indigenous Forum on Biodiversity.¹ Caucus är urfolkens gemensamma röst under konventionen och består av urfolksrepresentanter och institutioner från FN:s sju socio-kulturella regioner. Inom caucus diskuteras frågor som berör urfolk. Caucus tar även fram gemensamma positioner för urfolk att förhandla utifrån.

¹² Subsidiary Body for Implementation (SBI), Subsidiary Body for Technological and Scientific Advice (SBSTTA)

¹³ I nuläget är denna grupp Ad-Hoc Working Group on article 8(j) and related provisions. Förhandlingar pågår kring gruppens framtida mandat och arbete.

¹⁴ Prop. 2013/14:141 s.50

Sametinget arbetar för ovanstående målsättningar genom att:

- **Delta aktivt i nationellt och internationellt genomförandearbete**

Sametinget arbetar för att synliggöra och arbeta för att samiska perspektiv, rättigheter och traditionell kunskap inkluderas och respekteras.

Sametinget samarbetar med miljödepartementet, Naturvårdsverket och andra myndigheter och medverkar och bidrar till bl.a. framtagande av Sveriges nationella plan för biologisk mångfald och nationell rapportering. Sametinget verkar även för att Sverige och EU håller en hög profil och ambitiösa positioner i urfolksfrågor.

Sametinget samarbetar med andra samiska och arktiska aktörer och urfolkscaucus.

- **Tillämpa och implementera CBD:s beslut, vägledningar och andra dokument**

Det finns en rad beslut och dokument som antagits inom ramen för CBD (av partsmötet, arbetsgruppen för 8(j) m.fl.) som Sametinget använder sig av i verksamhet som rör kulturmiljöfrågor, markanvändning och rättigheter. Dokumenten används även som kommunikationsverktyg i förhållande till den samiska allmänheten och externa aktörer.

- **Delta vid möten under CBD**

Sametinget deltar vid CBD:s partsmöten och andra möten som relaterar till traditionell kunskap och urfolk.

3.3. Klimat

Urfolks levnadssätt, traditionella kunskaper och näringar är extremt viktiga och utgör nyckeln till en hållbar framtid. De är värdefulla för att hantera klimatförändringar bl.a. vad gäller anpassningsåtgärder och hållbart nyttjande av naturresurser. Ur ett samiskt och arktiskt perspektiv är frågor kopplade till klimatförändringar centrala.

Samiskt självbestämmande, inflytande i beslutsprocesser, säkerställande av samisk markanvändning, samiska näringar och samisk kultur är grundläggande förutsättningar som är avgörande för att kunna möta klimatförändringar. Dessa förutsättningar kräver aktiva politiska beslut och i vissa fall förändring av lagstiftning och är tätt sammanlänkade med olika internationella processer och frågor som rör klimat biologisk mångfald, hållbar utveckling och urfolks rättigheter. Sametinget har därför en viktig roll att bevaka och följa vad som händer nationellt och internationellt inom dessa frågor och även att aktivt arbeta för att nationellt implementera Sveriges internationella åtaganden.

Internationellt är FN:s klimatkonvention, på engelska UN Framework Convention on Climate Change, (UNFCCC) det centrala internationella ramverk som adresserar åtgärder för att förhindra klimatförändringarna. Men klimatrelaterade frågor lyfts även inom andra

forum och samarbeten som t.ex. agenda 2030, FN:s generalförsamling, toppmöten som arrangeras av civilsamhället, akademi/forskning och stater.

Klimatkonventionen

Konventionens högsta beslutande organ är partsmötet (Conference of Parties, COP) som sammanträder varje år. Under partsmötet finns även undergrupper s.k. subsidiary bodies¹⁵ med fokus på tekniska frågor och implementering och constituted bodies¹⁶ som arbetar med tematiska frågor som klimatanpassning, finanisering, kapacitetsbyggnad.

Genomförandearbetet utgår från nationella åtaganden för att minska klimatpåverkan och anpassningsåtgärder för att möta konsekvenserna av inträffade och pågående klimatförändringar.

Under konventionen finns en urfolksplattform (LCIP Platform¹⁷) med tre funktioner som rör kunskapsutbyte, kapacitet för engagemang och policy för klimatförändringar och åtgärder.¹⁸ för att underlätta implementeringen av plattformens funktioner har en arbetsgrupp skapats. Det har även antagits en första arbetsplan med aktiviteter för plattformen.

Vid klimatkonventionens olika möten företräds urfolk av urfolkscacus: The International Indigenous Peoples Forum on Climate Change (IIPFCC).

Sametingets arbete

Visionen med Sametingets klimatarbete är ett livskraftigt Sápmi som är rotat i både en bärkraftig natur och en levande samisk kultur där människan och naturen har en långsiktig förmåga att förnya sig och hållbart vidareutvecklas även i tider av förändringar. Både natur och kultur i Sápmi ska upplevas som berikande för omvärlden.

Enligt Sametingets klimatstrategi ska Sametinget se till att samiska rättigheter respekteras och att samiska näringar och samisk kultur inte påverkas negativt. Vidare att Sametingets

Parisavtalet – faktaruta

Till konventionen hör Parisavtalet (från 2015) som förtydligar och konkretiserar klimatkonventionen och uppställer målet att länderna ska hålla den globala uppvärmningen under två grader, helst under 1,5 grader.

I artikel 7 para 5 i Parisavtalet anges att anpassningsåtgärder ska baseras på/ledas av bästa tillgängliga vetenskap och, där lämpligt, traditionell kunskap och kunskap från urfolk.

I paragraf 135 i beslutet att anta Parisavtalet anges att en plattform för att ta tillvara lokalsamhällens och urfolks kunskaper, sedvänjor m.m. för att möta klimatförändringar ska inrättas.

¹⁵ SBI (Subsidiary Body for Implementation), SBSTA (Subsidiary Body for Scientific and Technological Advice)

¹⁶ T.ex. Adaptation Committee, Paris Committee on Capacity Building, LCIP Platform

¹⁷ Local Communities and Indigenous Peoples Platform

¹⁸ <https://unfccc.int/topics/local-communities-and-indigenous-peoples-platform/the-big-picture/introduction-to-the-local-communities-and-indigenous-peoples-platform-lcip#eq-2>

roll i olika planeringsprocesser förstärks samt att Sametinget och berörda samer på ett tydligare sätt får medverka i beslut som rör klimatförändring, klimatanpassning, markanvändning och samhällsplanering i Sápmi. I klimatstrategin finns en rad mål som vägleder Sametingets internationella arbete.

Urfolks globala initiativ för climate action – faktaruta

I samband med Climate Action Summit i New York 2019 presenterade urfolk världen över ett gemensamt initiativ med klimatåtgärder. I det s.k. *World Indigenous Peoples Initiative to the UNSG Climate Action Summit* åtar sig urfolk att:

- ta fram och implementera holistiska planer för att skydda biokulturell mångfald
- att utveckla initiativ för att säkra urfolks rätt till land, territorier och resurser, självbestämmande och fritt, informerat förhandssamtycke (FPIC)
- att få tillgång till utvecklingen av förnybara energikällor i enlighet med vårt självbestämmande och FPIC.

Åtgärderna syftar till att skydda urfolkens landområden, resurser och territorier, bidra till biokulturell mångfald, minska koldioxidutsläppen, skydda traditionella näringar, matproduktion och vattenförsörjning med mera.

Sametinget har ställt sig bakom initiativet och arbetar med åtgärderna.

Sametingets målsättningar med arbetet är att:

- samiska perspektiv, behov och värderingar är synliggjorda, inkluderade och respekterade i Sveriges genomförande av klimatkonventionen på internationell, nationell, regional och lokal nivå
- regeringens genomförandearbete respekterar samiska rättigheter och inte påverkar samiska näringar och kultur negativt
- árbediehtu och vår samiska tanketradition respekteras, tillvaratas och tillämpas – med vårt samtycke – i det internationella och nationella klimatarbetet.

Sametinget arbetar för ovanstående målsättningar genom att:

- Bevaka och delta i nationellt genomförandearbete
- Sametinget bevakar regeringens arbete och arbetar aktivt för att regeringens implementering av klimatkonventionen och Parisavtalet respekterar samiska rättigheter och samisk traditionell kunskap. Sametinget bidrar genom sin verksamhet till att nå målen i Parisavtalet.
- Bevaka och delta i arbetet under urfolksplattformen

- Sametinget bevakar och bidrar till arbetet inom urfolksplattformen och dess arbetsgrupp (FWG) samt inom urfolkscaucus och deltar i eventuella aktiviteter och möten som ordnas inom ramen för dessa strukturer.
- Delta vid möten under klimatkonventionen
- Sametinget deltar vid behov på partsmöten och andra möten inom ramen för konventionen.

3.4. Repatriering av föremål och kvarlevor

Krav på repatriering (återförande) av föremål och kvarlevor har rests bland världens urfolk sedan 1970-talet, i takt med ökat politiskt medvetande och krav på självbestämmande. Repatriering handlar om rätten till det förflutna och till sina förfäder. Det handlar också om försoning mellan urfolk och statsmakterna.

Sametinget ser ett behov av stärkt skydd för samiska kulturföremål. Inte minst då ett ökat internationellt intresse för samisk kultur kan bidra till en ökad illegal utförsel av samiska kulturföremål. Likaså är etiska riktlinjer för hantering av och forskning kring de mänskliga kvarlevorna av största vikt. Sametinget arbetar för en samisk förvaltning av samiska mänskliga kvarlevor och kulturarv genom Sametinget.

Sametingets plenum beslutade 2007 att kräva en fullständig identifiering av allt samiskt skelettmaterial i samtliga statliga samlingar, en kartläggning av hur museer och institutioner har tillskansat sig materialet, huruvida det har skett genom öppning av gravar eller på annat sätt samt en repatriering av de samiska mänskliga kvarlevorna. Det finns även ett etiskt råd med uppgift att vara rådgivande organ för etiska frågor vad gäller hantering och förvaring av samiska kvarlevor. Detta etiska råd har samråd med bland annat Riksantikvarieämbetet och Svenska Kyrkan.

Internationell mekanism för repatriering

På global nivå pågår ett arbete med att inrätta en mekanism för internationell repatriering av urfolks heliga objekt och kvarlevor. Detta arbete utgår från generalförsamlingens resolution om slutdokument från världskonferensen om urfolk där det står att stater förbinder sig att tillsammans med urfolk, ta fram rättvisa, transparenta och effektiva mekanismer för repatriering av ceremoniella föremål och mänskliga kvarlevor på nationell och internationell nivå. FN:s permanenta forum för urfolksfrågor (UNPFII) har rekommenderat att en arbetsgrupp tillsätts för att med stöd av UNESCO och andra FN-organ genomföra en rapport om repatriering av urfolks ceremoniella föremål och mänskliga kvarlevor.

Arbete inom UNESCO och ICOM

UNESCO har en policy för samarbete med urfolk (Draft Policy on Engaging with Indigenous Peoples). I policyn finns ett avsnitt om repatriering som hänvisar till åtgärder som UNESCO

rekommenderas att vidta. Bl.a. att upprätta en databas med information om vilka föremål stater besitter och att anta ny reglering som kräver att det måste finnas bevis för att föremål erhållits med fritt, på förhand informerat samtycket för att handel eller internationell transport av dessa föremål ska vara tillåten. Frågorna fortsätter att behandlas av UNESCO'S Subsidiary Committee on Illicit Trafficking of Cultural Property.¹⁹

International Council of Museums (ICOM:s) har internationella etiska regler för museer som omfattar riktlinjer för innehav och hantering av föremål och material som är kulturellt känsliga såsom humanmaterial och annat material av religiös betydelse.

Sametingets arbete

Sametingets målsättningar med arbetet är att:

- samiska kvarlevor och föremål har repatrierats
- det finns internationella och nationella regelverk för repatriering av urfolks föremål och kvarlevor

Sametinget arbetar för ovanstående målsättningar genom att:

- **Kräva repatriering och egen förvaltning av samiska kvarlevor och föremål**
Sametinget driver frågan gentemot ansvariga departement och myndigheter.

- **Bevaka och bidra till internationellt arbete om repatriering inom UNESCO**
Arbetet utgår från aktiviteter inom UNESCO'S Subsidiary Committee on Illicit Trafficking of Cultural Property och andra forum som följer upp frågan om att inrätta en mekanism för internationell repatriering av urfolks heliga objekt och kvarlevor.

- **Stötta urfolk som vill repatriera föremål från Sverige**
På förfrågan från andra urfolk är Sametinget utifrån tillgängliga resurser behjälpligt i ärenden där andra urfolk vill repatriera föremål som finns i Sverige (t.ex. museum, arkiv, samlingar).

3.5. Kulturarv och immaterialrätt

Enligt Sametingets kulturpolitiska handlingsprogram är det viktigt att Sametingen gemensamt stödjer arbetet med att finna former för skydd av samiska kulturarv såsom traditionella samiska duodjiformer och mönster samt att samisk design stärks och utvecklas. Sametinget arbetar med att förbättra förutsättningarna för duodji som kultur och näring. Samisk traditionell kunskap är en central beståndsdel i den samiska kulturen och det

¹⁹ 1970 Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property

samiska immateriella kulturarvet behöver samlas in, bevaras och förvaltas på ett etiskt korrekt sätt av samerna själva genom Sametinget.

Befintliga system för skydd av immateriella kulturarv: patent, mönsterskydd, upphovsrätt, varumärkesskydd är inte anpassade till urfolks kulturarv och dess behov. Bl.a. då de gäller för begränsad tid och endast gäller nya företeelser. För att stärka det immaterialrättsliga skyddet för urfolks kulturarv finns olika alternativ, antingen att anpassa befintliga system och rättsliga ramverk eller att ta fram ett nytt system (*sui generis*).

WIPOs arbete för ett instrument för immaterialrättsligt skydd av urfolks kulturarv

Intergovernmental Committee on Intellectual Property and Genetic Resources, Traditional Knowledge and Folklore (IGC)²⁰, som är en kommitté under World Intellectual Property Organization (WIPO), arbetar med att ta fram ett juridiskt instrument om skydd av urfolks traditionella kunskap, traditionella kulturella uttryck och genetiska resurser.

Arbetet sker genom flera årliga sessioner där skydd av genetiska resurser eller traditionell kunskap och traditionella kulturella uttryck växelvis behandlas och förhandlas. I arbetet finns en sammanslutning av urfolksrepresentanter och institutioner som representerar urfolk under kommitténs förhandlingar.

UNESCOS konvention till skydd för immateriella kulturarv

Sverige ratificerade konventionen 2010. Regeringen gav Institutet för språk och folkminnen i uppdrag att vara samordnande myndighet. Ett antal nodmyndigheter utsågs att ansvara för sina respektive fackområden. Avseende samiska kulturarv ska arbetet ske i samråd med Sametinget. Sametinget ingår i samrådsgruppen för konventionsarbetet tillsammans med de övriga myndigheterna och institutionerna. Sametinget ser sig som den part som ska arbeta med de samiska immateriella kulturarven inom konventionen. Eftersom även Finland och Norge har ratificerat konventionen, finns även ett behov av samarbete mellan Sametingen och samiska institutioner på nordisk nivå.

Sametingets arbete

Sametingets målsättningar med arbetet är att:

- det samiska folket, genom Sametinget, förvaltar samiska kulturarv
- det finns rättsliga former för skydd av samiskt kulturarv

Sametinget arbetar för ovanstående målsättningar genom att:

- **Ta fram gemensam samisk kulturpolitik**

²⁰ <http://www.wipo.int/tk/en/igc/>

Sametinget samarbetar tillsammans med de andra Sametingen inom SPR och andra samiska institutioner för en gemensam samisk kulturpolitik där bland annat arbetet inom WIPO och Unesco-konventionen till skydd för immateriella kulturarv ingår.

- **Delta i nationella arbetsgruppen för UNESCO-konventionen**

Sametinget deltar i den nationella arbetsgruppen tillsammans med andra ansvariga myndigheter och institutioner.

- **Bevaka WIPO:s arbete och IGC:s sessioner**

Sametinget bevakar arbetet genom och deltar vid behov vid IGC:s sessioner och i urfolkscaucus arbete.

3.6. Samiska språk

En av Sametingets lagstadgade uppgifter är att leda det samiska språkarbetet. Arbetet är organiserat i en språkavdelning för rådgivning och expertkunskap och i Samiskt språkcentrum med ansvar för utåtriktade aktiviteter och språkrevitalisering. Sametinget är även representerat i Ortnamnsrådet och deltar i det samiska språksamarbetet Giellagáldu. Giellagáldu, som verkar under Samiskt Parlamentariskt Råd är Sametingens gemensamma språkverksamhet. Verksamheten är uppdelad i olika språksektioner som ansvarar för normering av skriftspråket och ny terminologi i respektive språk.

Arbetet för de samiska språken är tätt sammanlänkat med arbetet för samisk kultur, traditionell kunskap och markanvändning. Sametingets internationella språkarbete handlar främst om Minoritetsspråksstadgan samt främjande av de samiska språken under FN:s årtionde för urfolksspråk.

Europarådets stadga om landsdels- eller minoritetsspråk

Minoritetsspråksstadgan syftar till att skydda och gynna traditionella landsdels- och minoritetsspråk, vilket innebär att det ska finnas en möjlighet för de som talar dessa språk att bland annat nyttja dem vid utövande av sina medborgerliga rättigheter och fullgörande av sina skyldigheter. Stadgan är uppbyggd av 23 olika artiklar där de länder som godkänt stadgan själv avgör vilka artiklar som ska godkännas och på vilken ambitionsnivå de ska genomföras. Sveriges efterlevnad av konventionen granskas regelbundet av Europarådets utifrån regeringens återkommande rapportering till Europarådet samt landbesök till Sverige.

UNESCO och FN:s årtionde för urfolksspråk

UNESCO är det centrala internationella organet som arbetar med urfolks språk. Arbetet har intensifierats under FN:s Internationella år för urfolksspråk (International Year of Indigenous Languages) 2019 samt i och med FN:s generalförsamlings utnämmande av ett årtionde för urfolksspråk (International Decade of Indigenous Languages) under 2022-2032.

Sametingets arbete

Sametingets målsättningar med arbetet är att:

- det finns permanenta lösningar och finansiering av samiska gränsöverskridanden språkarbetet
- ambitionsnivån för Sveriges genomförande av Europarådets stadga om landsdels- eller minoritetsspråk motsvarar internationell urfolksstandard samt att dessa åtaganden genomförs
- de samiska språkens status, förekomst och användning synliggörs internationellt och att åtgärder vidtas för att stärka och främja språken

Sametinget arbetar för ovanstående målsättningar genom att:

- **Bevaka och delta i granskning och uppföljning av minoritetsspråkstadgan**

Sametinget bevakar regeringens rapportering till Europarådet om genomförandet av sina åtaganden. Sametinget tar även fram egen alternativrapport till Europarådet och deltar i Europarådets granskningsbesök till Sverige. Sametinget har löpande kontakt med regeringen med uppföljning av Europarådets rekommendationer och arbetar aktivt för att relevanta rekommendationer genomförs.

- **Uppmärksamma och genomföra aktiviteter under FN:s årtionde för urfolksspråk**

Sametinget arbetar, genom samarbete inom SPR med FN:s årtionde för urfolksspråk (decade for indigenous languages) och genomför olika aktiviteter och insatser för att synliggöra och stärka samiska språk på internationell och nationell nivå.

4. SAMETINGETS SAMARBETE MED ANDRA AKTÖRER

Sametinget deltar i en rad regionala och internationella samarbetsorgan. Sametingets utgångspunkt är att Sametinget, vid internationella möten, ska representera sig självt, alternativt att Sametinget representeras av SPR. På grund av de regler som finns inom FN är detta endast möjligt i vissa fall. Sametinget arbetar därför för att urfolks representativa institutioner ska ges möjlighet till utökad deltagande inom FN (se faktaruta ovan om stärkt deltagande inom FN-systemet).

Oavsett formerna för Sametingets representation i internationella sammanhang värdesätter Sametinget sina kontakter, nätverk och samarbete med andra aktörer. Nedan redogörs för centrala aktörer och samarbetsorgan Sametinget arbetar tillsammans med eller är delaktig i. Kapitlet tar även upp Sametingets ambitioner för hur dessa samarbeten kan utvecklas och stärkas.

4.1. Samiskt Parlamentariskt Råd

De tre sametingen har ett avtal om samarbete genom Samiskt Parlamentariskt Råd (SPR). Enligt avtalet om samarbete mellan sametingen genom Samiskt Parlamentariskt Råd, som Sametingets plenum antog år 2002 är syftet att lägga tillräta förhållandena för ett varaktigt institutionaliserat samarbete mellan sametingen i frågor som berör samer i flera stater eller samerna som ett folk. Likaså är syftet att lägga förhållandena tillräta för att samerna ska kunna bevara och utveckla sitt språk, sin kultur och sitt samhällsliv inom de enskilda staterna samt att samerna som ett folk i flera stater ska kunna bevara och utveckla dessa förhållanden utan hinder av statsgränserna.

Sametingets utgångspunkt är att SPR ska stärka det gränsöverskridande samarbetet mellan samer och vara ett organ som kan representera och för samernas gemensamma talan internationellt. För att detta ska vara möjligt behöver SPR:s utökade resurser med eget kansli/sekretariat med personal som har möjlighet att stötta ordförandeskapet. Även samarbetsformerna behöver formaliseras och struktureras med tydliggörande av vilka internationella frågor SPR ska prioritera och sametingens ansvar att bidra till SPR:s arbete. T.ex. skulle tematiska arbetsgrupper kunna inrättas med ansvar för olika internationella frågor.

4.2. Samerådet

Samerådet är det samiska civilsamhällets gemensamma ideella, kulturpolitiska och politiska samarbetsorganisation. Sedan inrättandet år 1956 har Samerådet arbetat aktivt med samepolitiska strävanden och Samerådet har länge varit samernas röst i internationella sammanhang tack vare sin kunskap, nätverk och arbete med internationella frågor. Samerådets engagemang och internationella arbete för urfolks rättigheter har varit betydelsefullt för att sätta samiska frågor och intressen på den internationella agendan.

4.3. Utveckling av samiskt samarbete

Sametinget samarbetar med Samerådet i internationella frågor genom att gemensamt diskutera och lyfta aktuella frågor i olika internationella sammanhang. Sametinget strävar efter att inom SPR och med Samerådet samordna deltagande, positioner, åtgärder och strävanden inför relevanta internationella möten och inom internationella och regionala samarbetsorgan.

Sametinget driver frågan inom SPR om att skapa tydligare arbetsformer för internationella frågor och utöka personella resurser.

Sametinget arbetar för att upprätta ett samarbetsavtal mellan Samerådet och SPR/Sametinget för internationellt arbete.

4.4. Samarbete med regeringen

Sveriges hållning och agerande i internationella frågor påverkar det samiska folket. I internationella sammanhang företräds Sverige av regeringen (i vissa sammanhang för EU Sveriges talan utifrån positioner som Sverige varit med och förhandlat fram). Det är därför viktigt att Sametinget har inflytande över den politik och positioner som Sverige för fram i för det samiska folket relevanta frågor. I och med detta är det viktigt med tydliga samarbetsformer mellan Sametinget och regeringen i internationella frågor.

Sametinget har regelbundna kontakter och samarbetar med ansvariga departementet i frågor som rör mänskliga rättigheter och de tematiska frågorna. Samarbetet omfattar bland annat deltagande i svenska delegationer vid internationella förhandlingsmöten. Sametingets befintliga samarbete med regeringen och deltagande i svenska delegationer är inte formellt reglerat (genom avtal eller likande).²¹

Utveckling av samarbetet

Sametinget arbetar för att stärka befintliga kontakter och samarbete med ansvariga departement i internationella frågor. Särskilt prioriterat är stärkta kontakter och samarbete med utrikesdepartementet och de permanenta representationerna vid FN i New York och Genève i frågor som rör mänskliga rättigheter, FN:s MR-råd, permanent forum, EMRIP, Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen.

Sametinget ser ett behov av att formalisera och reglera samarbetet med ansvariga departement samt att tydliggöra villkoren för Sametingets deltagande i svenska delegationer. Detta för att öka Sametingets inflytande över positioner och instruktioner som

²¹ Regeringens skyldighet att involvera/konsultera Sametinget gäller dock utifrån andra regelverk samt inom ramen för en eventuell konsultationsordning.

Sverige företräder i EU eller vid olika möten samt över Sveriges genomförande av internationella beslut, överenskommelser och åtagande.

- kan delta i svenska delegationer utifrån egna villkor
- bidra med expertis och kunskap inom frågor som rör urfolksrätt
- Sametinget hittar former för att förtydliga och reglera samarbetet med regeringen i internationella frågor, inklusive villkor och förutsättningar för Sametingets deltagande i svenska delegationer.

4.5. Europeiska Unionen

Samarbetet inom EU spänner över många politikområden. Från klimat, miljö, livsmedelsproduktion, areella näringar, till energi, hälsa och utrikes- och säkerhetspolitik. EU:s beslut och politik påverkar det samiska samhället både direkt och indirekt. Sametinget har i nuläget begränsad möjlighet att direkt påverka dessa beslut. Även indirekt, genom Sverige som medlemsstat har Sametinget begränsade möjligheter att tillvarata samiska intressen.

Det saknas en samisk representation i Bryssel. Samerådet har som första samiska organisation, inrättat en EU-avdelning som arbetar specifikt för att stärka den samiska närvaron och samiska frågor inom EU. SPR har beslutat att arbeta för att etablera en permanent samisk representation till EU som kan driva samiska frågor.

EU, urfolk och det samiska protokollet

EU är även starkt engagerade i frågor som rör främjande och skydd av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter. EU har i olika sammanhang markerat stöd för urfolks rättigheter. Europaparlamentet uttalade i sin resolution den 3 juni 2018 stöd mot kränkningar av urfolks rättigheter i världen genom att uppmana till samråd med urfolk i alla överläggningar som kan påverka dem. Parlamentet uppmanar även alla stater av att följa ILO nr 169 och att de stater som ännu inte ratificerat konventionen ska göra det. Även EU-kommissionen har beslutat om engagemang för att urfolks åsikter och rättigheter ska respekteras i den EU-politik som påverkar Arktis.

I Sveriges anslutningsfördrag till medlemskapet i EU från 1995 finns protokoll 3 i anslutningsakten som berör samer och som bland annat handlar om ensamrätt till renskötsel inom traditionella områden men också som kan utvidgas till att omfatta fortsatt utveckling för exklusiva rättigheter som är knutna till samiska traditionella näringar.

Utveckling av samarbetet

Sametinget ser ett behov av att utveckla Sametingets samarbete med EU:s olika institutioner för att öka det samiska folkets inflytande inom EU. Detta genom att stärka befintliga kontakter och skapa nya nätverk mellan Sametinget och EU:s institutioner.

Sametinget ser även att samarbetet med övriga Sameting och andra samiska institutioner kring EU-relaterade frågor behöver utvecklas för att framgångsrikt och effektivt

kunna driva gemensamma och gränsöverskridande frågor av betydelse för det samiska folket.

Centrala frågor för utveckling av samiska frågor inom EU rör revidering av det samiska protokollet samt SPR:s långsiktiga mål att etablera en samisk representation i Bryssel.

Sametinget vidtar även kunskapshöjande insatser som bidrar till ökad kunskap om och förståelse för EU:s struktur och organisation, de olika institutionernas uppgifter och ansvar (parlament, kommission, ministerråd och kommittéer) och hur dessa kan användas för att främja samiska intressen.

4.6. Arktiska rådet

Arktiska rådet är ett internationellt forum för samarbete inriktad på skydd av den arktiska miljön, hållbar utveckling och förbättring av de arktiska invånarnas ekonomiska, sociala och kulturella välbefinnande. Arktiska rådet består av de åtta arktiska medlemsländerna (Sverige, Finland, Norge, Danmark, Island, Ryssland, Kanada, USA) och sex permanenta deltagare som utgörs av arktiska urfolksorganisationer varav Samerådet är en. Arktiska rådets tematiska arbetsgrupper behandlar flera relevanta frågor, hållbar utveckling, miljöskydd, bevarande och skydd av biologisk mångfald.

Intresset för Arktis har ökat globalt, inte minst i de kritiska följderna av klimatförändringarna. Flera stater flyttar fram sina politiska och ekonomiska positioner och antar eller uppdaterar arktiska strategier. Sametinget förväntar sig att Arktiska rådets roll och ansvar för utvecklingen inom regionen kommer att öka.

Utveckling av samarbetet

Utvecklingen i Arktis påverkar förutsättningarna för de urfolk som lever där. För att möta omvärldens ökade intresse och närvaro i Arktis krävs ökad kunskap och beredskap hos Sametinget.

Sametinget ser att kunskapshöjande insatser som bidrar till ökad kunskap om arbetet i Arktiska rådet behöver vidtas. Ytterligare åtgärder kan identifieras i samarbete med Samerådet, övriga sameting, SPR och andra urfolksinstitutioner i Arktis kring Arktiska rådets arbete och de frågor som behandlas där.

4.7. Barentssamarbetet

Barentssamarbetet, som är ett internationellt samarbete för hållbar utveckling i Barentsregionen består av det Barents råd (Barents Euro-Arctic Cooperation) och Barents regionkommitté (Barents Regional Council).²²

Inom Barentssamarbetet finns olika arbetsgrupper med ansvar för olika tematiska frågor: ekonomi, energi, hälsa, turism, transport, kultur, utbildning och forskning, miljö. Inom vissa av dessa arbetsgrupper finns urfolksrepresentanter. Det finns även en arbetsgrupp för urfolk (Working Group of Indigenous Peoples, WGIP) som fungerar som ett rådgivande organ till både Barents råd och regionkommittén. Arbetet i WGIP utgår från en handlingsplan och syftar till att säkerställa urfolks rättigheter och förutsättningar för näringsliv, kultur, språk och samhällsliv inom regionen.

Utveckling av samarbetet

Sametinget deltar vid behov på möten och aktiviteter som ordnas inom Barentssamarbetet inklusive parlamentarikerkonferensen och arbetsgruppen för urfolk. Sametinget ser möjligheter att genom samarbete med de urfolk och urfolksinstitutioner som finns representerade stärka urfolks deltagande och inflytande i Barentssamarbetet. Ytterligare åtgärder kan identifieras inom SPR och tillsammans med andra urfolksinstitutioner representerade i Barentssamarbetet.

4.8. Nordiska rådet och ministerrådet

Nordiska rådet är en parlamentarikerförsamling bestående av 87 representanter från de nordiska länderna Sverige, Finland, Danmark, Norge, Island, Åland, Färöarna och Grönland. Rådets arbete genomförs i olika utskott (för kunskap och kultur, välfärd, tillväxt och utveckling, hållbarhet). Ministerrådet syftar till att formalisera arbetet i Nordiska rådet och är det officiella samarbetsorganet för det nordiska mellanstatliga samarbetet.

Enligt Nordiska rådets arbetsordning har Sametingen i Finland, Norge och Sverige, genom SPR, observatörsställning till rådets plenarförsamling med rätt att yttra sig i generaldebatten och i övrigt enligt presidiets beslut. Sedan 2018 har SPR utvidgad observatörsställning med rätt att delta i utskottsmöten när ärenden som berör samerna är upptagna på dagordningen. Utskotten avgör vilka möten och ärenden gäller. Rätten att delta omfattar inte rösträtt.

SPR bjuds in till Nordiska rådets sessioner och SPR:s ordförande brukar numera bjudas in till dialog om aktuella nordiska samefrågor till utskottet för välfärd i Norden.

²²Barents råd är ett mellanstatligt organ mellan Danmark, Finland, Sverige, Island, Norge, EU-kommissionen och Ryssland. Barents regionkommitté består av regionala förvaltningar (län eller liknande) från de respektive medlemsstaterna.

Utveckling av samarbetet

För att det utökade observatörskapet ska komma till stånd krävs ett mer strukturerat informationsutbyte. Som ett led i detta har SPR och Nordiska rådet enats om följande åtgärder

- SPR inkluderas i sändlistan vid utskick av nya medlemsförslag från Rådssekretariat,
- Rådssekretariatet sänder över Nordiska rådets utskotts och presidiets årliga arbetsplaner i början på varje år,
- Utskotten och presidiets dagordningar till mötena förmedlas till SPR så fort de är färdigställda (tillgängliga senast 14 dagar före mötena)
- En stående punkt – nytt från SPR – på dagordningen införs i utskottet för välfärd i Norden där urfolksfrågor behandlas

Sametinget arbetar för ett utökat samarbete med nordiska rådet med målsättningen att SPR tas upp som fullvärdig medlem i enlighet med SPR:s ansökan från 2014 om att antas som fullvärdig medlem, som rådet avslog.

Sametinget deltar aktivt (via SPR) på välfärdsutskottets sammanträden och arbetar för att samiska frågor behandlas inom samtliga utskott inom nordiska rådet samt att samiskt deltagande i utskottens arbete möjliggörs.

5. KAPACITETSBYGGANDE OCH KONTINUITET

Detta avslutande avsnitt handlar om olika insatser för att bygga kapacitet och resurser för Sametinget att på lång sikt upprätthålla internationellt arbete och samarbete. Det behandlar även betydelsen av att öka kunskapen om mänskliga rättigheter och andra internationella frågor internt hos Sametinget och externt till den samiska och svenska allmänheten samt riksdag, regering/regeringskansli och myndigheter. Avsnittet handlar även om att synliggöra, kommunicera och sprida information om Sametingets internationella arbete samt att stärka samiska institutioner.

5.1. Utökade resurser och rutiner för kontinuitet

Sametinget arbetar för att personella och andra resurser och kapacitet till Sametinget så att det internationella arbetet och samarbetet kan fortsätta prioriteras och utvecklas.

Sametinget antar rutiner, och handlingsplaner för att kortsiktigt och långsiktigt operationalisera det internationella arbetet och samarbetet och säkerställa att det fortlöper.

5.2. Utbildning och informationsspridning

Internt

Sametingets politiker och anställda är insatta i internationell rätt och mänskliga rättigheter och har kännedom om vilka internationella frågor Sametinget arbetar med. För detta krävs rutiner för omvärldsbevakning och kunskapsöverföring, för att bygga institutionellt minne och erfarenheter samt för att överföra kunskap till nya medarbetare. Det är även centralt att stärka Sametingets ungdomsråd.

Sametinget arrangerar regelbundet seminarium om internationell rätt och internationellt arbete för ledamöter, Sametingets ungdomsråd och anställda. I samband med att Sametingets ledamöter inleder sin mandatperiod får de en genomgång av mänskliga rättigheter och de tematiska frågor Sametinget arbetar med.

Externt

Hos regeringen, regeringskansliet och myndigheter är kunskapen om samiska rättigheter ofta bristfällig. Detsamma gäller uppföljningen av hur urfolksrätten utvecklas: vad urfolks rättigheter innebär och hur instrument ska förstås och tillämpas utifrån bl.a. den praxis och generella kommentarer som utarbetas inom FN:s kommitté för mänskliga rättigheter. Sametinget kan, genom sin omvärldsbevakning och sitt arbete med urfolksrätt bidra till att höja kunskapsnivån hos riksdagen, regering, myndigheter och den svenska allmänheten.

Sametinget sprider information om sitt arbete och deltagande i internationella möten och processer. Sametinget rapporterar och vidareförmedlar resultat och utfall från internationella förhandlingsmöten och processer och den internationella rättsutvecklingen.

Sametinget arbetar för ett formellt utbildningsuppdrag i fråga om att utbilda myndigheter och regeringen/regeringskansli i samiska frågor och urfolksrätt.

Sametinget för löpande diskussion med regeringen kring innehåll och implementering av internationella beslut och åtaganden som binder Sverige.

Sametinget arbetar för att kunskap om det samiska folket och urfolksrättigheter är obligatoriska delar av undervisningen i grundskolan.

5.3. Stärkande av samiska institutioner och ökad delaktighet av unga

Sametinget arbetar för utökade resurser för samiska institutioners internationella arbete. Särskilt fokus ligger på att stärka samiska ungdomsorganisationers förutsättningar för att arbeta med internationella frågor och samarbeta med andra ungdomsorganisationer.

Sametinget främjar deltagande från Sametingets ungdomsråd i Sametingets internationella arbete och deltagande i internationella möten och processer.

